

Checklista för ökad patientsäkerhet under pågående covid-19 pandemin

Till stöd för dig som chef och ledare

Covid-19 ställer mycket höga krav på hälso- och sjukvårdens flexibilitet och förmåga att snabbt ställa om för att klara uppdraget med en bibehållen patientsäkerhet. Denna checklista utgår från den nationella handlingsplanen för ökad patientsäkerhet med det övergripande målet att vården ska vara god och säker – överallt och alltid så att ingen patient ska behöva drabbas av en vårdskada.

Checklistan är ett stöd för dig som chef och ledare i hälso- och sjukvården i planeringen av och i arbetet för en säker vård under pandemin.

Bemanning och arbetsformer påverkas av pandemin. Den innebär till exempel att

- patienter med smittsam sjukdom vårdas med mycket höga krav på vårdhygien
- närstående inte kan närvara och stödja i vården som normalt
- verksamheter får ställa om ordinarie verksamhet
- många medarbetare får arbeta med nya arbetsuppgifter och nya kollegor
- chefer kan få ansvara för nya avdelningar eller enheter med annorlunda uppdrag och med nya medarbetare.

Situationen kräver efterlevnad av rutiner och riktlinjer, samtidigt som förutsättningarna kommer ändras hela tiden. Risker kommer uppstå och behöver hanteras när det sker.

Viktigt att tänka på är att den rättsliga regleringen, såsom lagar, förordningar, föreskrifter och allmänna råd, som styr arbetet i hälso- och sjukvården gäller även under covid-19 pandemin.

Höga krav ställs på dig som chef och du kan behöva ta hjälp av andra personer med särskild kompetens. Till exempel chefläkaren i din region eller medicinskt ansvarig sjuksköterska/medicinskt ansvarig rehabilitering, MAS/MAR i kommun kan vara ett värdefullt stöd i patientsäkerhetsarbetet.

Grundläggande förutsättningar och fokusområden

Den nationella handlingsplanen för ökad patientsäkerhet, som började gälla strax före pandemin, lyfter fram ett antal grundläggande förutsättningar för säker vård: engagerad ledning och tydlig styrning, god säkerhetskultur, adekvat kunskap och kompetens och patientens delaktighet.

Handlingsplanen innehåller även prioriterade fokusområden med nationella åtgärder. Dessa handlar om: ökad kunskap om inträffade vårdskador, tillförlitliga och säkra system och processer, säker vård här och nu, analys, lärande och utveckling samt ökad riskmedvetenhet och beredskap.

Denna checklista ger förslag på arbetssätt som bidrar till en säkrare vård och som utgår från områden i den nationella handlingsplanen för ökad patientsäkerhet.

Illustration över handlingsplanens områden



Ledning och styrning

Den rådande situationen utsätter hälso- och sjukvården för stora prövningar och kraven som ställs på vårdpersonalen är höga. Det ställer höga krav på dig som chef i verksamheten och din närvaro är extra viktig för att stödja medarbetarna. Medarbetarna behöver vara trygga gällande arbetsfördelning, kompetens och kunskap samt egen säkerhet.

Förslag till arbetssätt:

- Etablera rutiner för ”check-in och ”check-out” i anslutning till att arbetspass påbörjas och avslutas. Exempel:

Check in:

- Presentera er för varandra – vilka är här idag, känner vi varandra?
- Hur mår vi idag?
- Hur känner vi inför kommande arbetspass?
- Vilka är våra risker idag och hur ska vi hantera dem?

Check out:

- Vad fungerade bra idag?
- Vad behöver vi ändra på till imorgon?
- Hur mår vi nu? Behöver vi någon extra stödinsats/debriefing?

- Gör kontinuerliga riskbedömningar tillsammans med medarbetare på arbetsplatsen, i den omfattning som medges.
- Identifiera särskilt kritiska riskfyllda processer. Ta vid behov hjälp av chefläkare, patientsäkerhetsenhet eller motsvarande. Vid verksamhetsförändringar är riskanalyser ett viktigt stöd och kan vara ett underlag för prioriteringar och fortsatt arbete.
- Säkerställ att det finns rutiner för prioritering av vårdinsatser, beslut och behandlingsåtgärder samt hur dessa dokumenteras.
- Om möjligt, genomför säkerhetsdialoger. Stöd och vägledning kan ges av regionens chefläkare och kommunens MAS/MAR.

Kunskap och kompetens

En grundläggande förutsättning för säker vård är att det finns tillräckligt med personal som har adekvat kompetens och förutsättningar att utföra sitt arbete. I denna situation kommer många medarbetare efter kortare utbildningsinsatser att arbeta med helt nya arbetsuppgifter och i helt nya arbetslag och lokaler.

Förslag till arbetsätt:

- Se till att erfaren personal finns i varje arbetslag och verka för viss kontinuitet eftersom det är svårt att ge introduktion till många nya varje dag.
- Om möjligt, utse en bemanningsansvarig sjuksköterska för verksamheten varje pass.
- Säkerställ att medarbetare får information om och tar del av relevant utbildningsmaterial.
- Säkra att alla medarbetare har rätt kunskap om relevanta rutiner. Det är extra viktigt när många rutiner revideras och uppdateras ofta.
- Säkra att alla medarbetare har rätt kunskap om den medicintekniska utrustning som är aktuell för patientgruppen.
- Försäkra dig om att alla medarbetare kan tillämpa basala hygienrutiner och klädregler och har förutsättningar att efterleva dem.
- Försäkra dig om att alla medarbetare känner till när skyddsutrustning ska användas och kan hantera den på ett korrekt sätt, inklusive hantering av avfall.
- Säkerställ att rutiner och arbetsätt för kommunikation och informationsöverföring är kända av medarbetarna och följ upp hur de fungerar i praktiken.

En god säkerhetskultur

En god säkerhetskultur kännetecknas av ett öppet arbetsklimat där medarbetare tryggt kan rapportera, diskutera och ställa frågor om säkerhet. Att försöka skapa en tydlig dialog och ett icke skuld-beläggande förhållningssätt är viktigt för både chefer och medarbetare. I tider som dessa när påfrestningarna är särskilt stora kan det vara extra viktigt att ge tid och utrymme för samtal och reflektion.

Förslag till arbetsätt:

- Efterfråga förslag på förbättrade arbetsätt från medarbetarna, till exempel i samband med check-out, och hur du som chef kan stödja arbetet.
- Försök skapa förutsättningar för daglig reflektion, diskussion och hantering av de risker som uppstår.
- Använd gärna metoder som stöd, till exempel SBAR som stöd för strukturerad kommunikation och Gröna korset som är en visuell metod för att identifiera risker och vårdskador samt lärande i realtid.
- Fortsätt att identifiera, hantera och följa upp avvikelser.
- Tänk på personalens eventuella behov av stöd, före, under och efter pågående vårdinsatser.

Patientens delaktighet

Vården ska så långt som möjligt utformas och genomföras i samråd med patienten. Att patienten bemöts med respekt och kan lita på att vården ges på lika villkor skapar tillit och förtroende. Samtal och information vid livets slutskede ställer särskilt höga krav på hälso- och sjukvårdspersonalen.

Förslag till arbetsätt:

- Se till att patienter och vid behov deras närstående får god och anpassad information om den vård och behandling som ges och om eventuella risker
- Regler om sekretess och tystnadsplikt ska som vanligt följas.
- Säkerställ att relevant information inhämtas och ges både till berörda vid inskrivning, under pågående vård och behandling och vid utskrivning till annan vårdnivå.

Lära för framtiden av covid-19

Pandemin har lett till att hälso- och sjukvården snabbt har fått ställa om verksamheterna och förändra arbetssätten på många sätt. Förändringar sker också kontinuerligt underhand. När pandemin är under kontroll kommer det finnas många lärdomar att dra. Under rådande omständigheter kan det vara en utmaning att ha tid eller ork för reflektion. Ett sätt att omhänderta erfarenheter för framtiden kan vara att kortfattat skriva ner observationer och tankar efter ett arbetspass.

Vill du veta mer?

Nationell handlingsplan för ökad patientsäkerhet

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-1-6564.pdf>

Samlat stöd för patientsäkerhet

<https://patientsakerhet.socialstyrelsen.se/>

Samlad information om covid – 19 på Socialstyrelsens webbplats

<https://www.socialstyrelsen.se/coronavirus-covid-19/>

Utbildningar och material som rör introduktion

av ny personal, basal hygien och skyddsutrustning

<https://www.socialstyrelsen.se/coronavirus-covid-19/utbildning-och-material-covid-19/>

Samlad information om covid -19 på Folkhälsomyndighetens webbplats

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/>

Föreskrifter och vägledningar kring arbetsmiljö

<https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/publikationer/foreskrifter/organisatorisk-och-social-arbetsmiljo-afs-20154/>

www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/publikationer/bocker/vagledning-organisatorisk-social-arbetsmiljo-h457

Information om skyddsutrustning på Arbetsmiljöverkets webbplats

<https://www.av.se/halsa-och-sakerhet/sjukdomar-smitta-och-mikrobiologiska-risker/smittrisker-i-arbetsmiljon/coronaviruset/personlig-skyddsutrustning-som-skydd-mot-covid-19/>

Samlad information om covid-19 på

Sveriges kommuner och regioner webbplats

<https://skr.se/covid19ochdetnyacoronaviruset.31764.html>

Praktiskt stöd och vägledning på Vårdhandbokens webbplats

<https://www.vardhandboken.se/om/om-varhandboken/aktuellt/>